

Vølneberg gamle skole

Det var omgangsskole fra 1741 til 1860. Lov av 16. mai 1860 slo fast at skolen skulle være en kretsskole med 12 uker som minste undervisningstid. Læreren skulle ha bestått prøver fra seminar eller lærerskole. Det var fastslått at skolen skulle holdes 2 uker på hver full gård og forholdsvis kortere på de mindre. Når skolen hadde vært alle steder begynte man forfra igjen.

I Blaker som den gang var en del av Aurskog kommune, ble de første skoler bygd i 1861. Disse ble bygd på Svarstad, Fossum, Fjuk og Mork. På tre år bygde Sørum kommune åtte skoler. Sørvald innholdt i tillegg kommunestyresal, leilighet for jordmor og lærere. Fosserud og Østby var bygd noe mindre med skolestuer samt et lite rom og kjøkken. De fem andre var Sørum, Refsum, Leirsund, Melvoldshagan og Vølneberg. På seks av skolestedene var det bygd låver og fjøs for 2-3 kuer. Lønna var den gang så liten at læreren måtte ha noe i tillegg.

Vølneberg skole ble tatt i bruk i 1864 med 60 elever, 2 klasser og skoletid 24 uker i året. Fra 1890 ble det 3 klasser. Skolen inneholdt skolestue, kjøkken, kammers, stue og to rom i II. etg. Fjøset hadde fire bås plasser, det var også grise- og hønsehus, stabbur, låve og vedskjul med toaletter. Vi vet ikke hvem som var lærere de ti første årene, men i 1874 flyttet Gudbrand Kristiansen til Sørstua Egner og ble lærer på Vølneberg. Han kom fra Refsum skole og hadde begynt som omgangslærer i 1857. Han tok lærereksamen ved Asker seminar og var lærer i bygda til 1904. Mons Grøsvik kom som lærer til Vølneberg i 1904. Deretter kom Syver H. Lohne og var lærer noen år før han flyttet til Sørum skole. Siste lærer på den gamle skolen var Viking Trå. I 1923 ble ny skole tatt i bruk.

I 1979 fattet Sørum kommunestyre vedtak om at Blaker og Sørum historielag skulle få overta gamleskolen. Historielaget overtok skolen i 1984. Det meste av leira III. etg. ble byttet ut med Glava. Taket er lagt om, det er satt inn nye vinduer, nytt gulv er lagt i skolestua og kjøkkenet. Koreaplater og Huntonitt ble fjernet fra veggene, gammel panel ble pusset og malt. Restaureringen av skolestua sto ferdig i 1990, resterende rom i 1998. Totale kostnader var 300.000,-. Av dette var 100.000,- tilskudd i form av gave, resten ble finansiert av Blaker og Sørum Historielag. Det ble lagt ned 1500 dugnadstimer.

I 2002 leide historielaget uthuset av Vølneberg vel for 25 år. Der ble det lagt nytt tak og gulv og det meste av panelet ble byttet. Kostnaden ble omkring 120.000,-, Sørum kommune ga et tilskudd på kr.19.000,-. Det ble lagt ned 500 dugnadstimer. I uthuset er det en redskapssamling fra perioden 1850-1950.

Våren 2008 ble det lagt nytt tak på baksiden av skolen, kostnaden var 80.000,-. Det ble grøftet rundt skolen til en kostnad av omkring 30.000,-. I 2009 ble sørveggen restaurert, råte ble fjernet, to nye laft ble lagt inn i hele husets bredde og ny kledning. Kostnadene var 120.000,-. I 2010 ble skolen malt utvendig med linoljemaling, kostnaden var 10.000,-. Det har vært lagt ned omkring 200 dugnadstimer de tre siste årene.

Vølneberg 2010, Blaker og Sørum Historielag

Vølneberg skole – et skolehus etter fastskolereformen i 1860

Norsk Institutt for Kulturminneforskning har med støtte fra Stiftelsen UNI satt i gang et arbeid for å registrere og samle inn informasjon om de mange skolehus som ble bygget etter fastskolereformen i 1860. Odd Skullerud og Trygve Sæther har på vegne av Blaker og Sørum historielag levert inn denne rapporten om hvordan Vølneberg gamle skole er blitt tatt vare på.

Vølneberg skole var blant åtte skoler som Sørum kommune tok i bruk fra nyttår 1864. Skolen inneholdt skolestue, kammers, kjøkken, stue og to rom i annen etasje. Uthusene var: låve, vedskjul med døer, fjøs med fire bås plasser, grise- og hønehus og stabbur. Vølneberg skole åpnet med 60 elever fordelt på to klasser med skoletid 24 uker i året. Fra 1890 ble skolen tre-delt. De første ti årene delte Vølneberg og Fosserud kretser lærer, som ikke bodde på Vølneberg skole. Gulbrand Kristiansen, som var lærer ved Vølneberg skole fra 1874 til 1904, hadde fra 1857 garden Søstua Egner og bodde med familien der. Gulbrand Kristiansen kom fra Refsum skole. som nå er revet. Han hadde begynt som omgangsskolelærer i 1857. Etter at skoleloven av 1860 forlangte fastskoler og seminarutdannede lærere, tok han utdanning ved Asker seminar.

Jorda som var tillagt skolen, 16 mål, skulle også drives. Inntil 1904 ble leiligheten på skolen leid ut til brukere av skolejorda. Mons Grøsvik kom som ny lærer til Vølneberg skole i 1904, og han flyttet med familie inn i lærerleiligheten. Grøsvik forflyttet seg etter to år til Sørvald skole. Etterfølgeren, Syver N. Lohne, var i noen år lærer ved Vølneberg skole, og bodde der med familie i lærerleiligheten.

Plan av 1910-11

En plan av 1910-11 for skoleordningen i Sørum la opp til bygging av nye skolehus i flere av kretsene, Vølneberg innbefattet. Nye Vølneberg skole kom i 1923 på

samme skolested, idet tilleggsjord var innkjøpt til tomt for den. Den nye skolen fikk tre klasserom, lærerleilighet og leilighet for vaktmester. Hele den gamle skolen ble lærerleilighet. Lærer Viking Trå, som kom til Vølneberg krets i 1916, ble boende i Vølneberg skole til i 1939, så lenge han var lærer i kretsen. Vølneberg skolekrets ble i 1957 sentralisert til Sørum skolekrets.

Vølneberg gamle skole ble gjennom mange år videre brukt som bolighus. I korrespondansen mellom tilsynsnemnda for Vølneberg skole og Sørum kommune fra november/desember 1978 framgikk det at Vølneberg gamle skole var i dårlig forfatning. Sørum kommune hadde da lenge brukt huset som sosialbolig, innredningen fra skoletiden var endret. 11. desember 1978 sendte tilsynsnemnda for Vølneberg skole, som bestod av Fay Eggum, Roar Fjellhaug og Trygve Sæther, et brev til Sørum kommune. Der heter det at skolen er i dårlig forfatning, men at tilsynsnemnda ikke ønsker at det tidligere skolehuset skal selges. "Siden dette er det eldste skolehus i Sørum som kommunen eier, ønsker vi at det blir tilbudt Blaker og Sørum historielag som en del av et fremtidig bygdetun."

På henvendelsen fra Sørum kommune sa Blaker og Sørum historielag seg straks interessert i tilstanden til Vølneberg gamle skole. Sammen med en representant fra fylkeskonservatoren i Akershus og Sørum kommunes tilsynsnemnd for Vølneberg skole, arrangerte Blaker og Sørum historielag befaringsrapport på den gamle skolen 25. april 1979. Historielaget med Trond Kaare Westby som leder hadde saken oppe på sitt styremøte 8. mai 1979, og på grunnlag av befaringsrapporten fra fylkeskonservatoren av 2. mai, ble det fattet følgende vedtak: "Blaker og Sørum historielag finner den gamle Vølneberg skole så interessant at vi vil gå sterkt inn for å bevare denne." Historielaget anmodet samtidig om at det ikke ble gjort ytterligere endringer på huset i forbindelse med bruken som sosialbolig.

Historielaget overtar skolen

I brev av 3. februar 1984 fra Sørum kommune ble Blaker og Sørum historielag meddelt at Vølneberg gamle skole var fraflyttet. Historielaget holdt sitt årsmøte på Vølneberg nye skole fra 1923 den 27. mars 1984. Her ble det valgt en arbeidskomité for restaurering og rehabilitering av Vølneberg gamle skole: Trygve Sæther, Benny Vølneberg, Kåre Johansen Böhler, Ole Flaen og Roar Fjellhaug. Alle var hjemmehørende i Vølneberg skolekrets. Vølnebergkomiteen ble straks benevnelsen. Komiteen konstituerte seg med Trygve Sæther som leder og Benny Wolneberg som sekretær. Årsmøtedeltakene foretok en befaring av Vølneberg gamle skole.

Vølnebergkomiteen hadde med bestyrer for Forbundsmuseet i Akershus, Liv Hilde Boe, til befaring 7. mai 1984 for å lage en plan for rehabilitering av Vølneberg gamle skole. Det ble bestemt at skolen først skulle avfotograferes, og så få en arbeidsplan for restaureringen. Den ble laget av konsulent Knut Audum, Nesoddtangen. I planen inngikk først og fremst at mye arbeid kunne utføres på dugnad. Det gjaldt rydding og fjerning av alt som ikke var originalt fra skoletiden, men også mye av restaureringsarbeidet som snekring, muring, maling, skifte av taksten m.m. Dugnaden begynte 18. august 1984 og pågikk i første omgang hver sommer til og med 1989. På dugnadssamlingene var det bra frammøte, flest fra Vølneberg krets, men også fra hele virkeområdet til Blaker og Sørum historielag var det folk med. Vølnebergkomiteens medlemmer stilte opp med traktorer og lastebiler for å ta all transport av materialer og med utstyr for å legge ny drenering. Sosialt samvær var en trivselsfaktor ved dugnads-sammenkomstene. At det var rikelig med mat og drikke sto Benny Wølneberg og Aslaug Lieungh for.

I 1985 fikk Blaker og Sørum historielag kjøpt Vølneberg gamle skole av Sørum kommune for en symbolsk pris av 100 kroner.

Dugnader og store utlegg

Innkjøp av materialer og innleie av faglig arbeidshjelp til restaureringen krevde straks en økonomisk tilrettelegging. Første tilskudd var kr. 13.000.- som Sørum kulturstyre i 1984 hadde til verneverdige tiltak. Senere under restaureringen har det år om annet kommet nye tilskudd fra Sørum kommune. Blaker og Sørum historielag satte inn av egne midler mellom 50.000 og 60.000 kroner årlig fra 1984. En av beboerne i Vølneberg krets, Aslaug Egner, gav i 1987 kr. 5.000,- til historielaget for bruk på Vølneberg gamle skole.

Blaker og Sørum historielags leder tiltrådte Vølnebergkomiteen, og lederen i Vølnebergkomiteen Trygve Sæther møtte på historielagets styremøter. I 1987 var det lederskifte i historielaget. Trond Kaare Westby ble etterfulgt av Dag Winding-Sørensen. I 1989 var det nytt lederskifte. Da tok Leif Mathisen over. De tre historielagslederne var mye med i dugnadene. Av andre styremedlemmer som gjorde en særlig stor dugnadsinnsats kan framheves Kristian Lieungh og Kjell Huseby. Også i ledertiden til Dag Nordsveen 1994-97 og Svein Sandnes 1998-2008 har Blaker og Sørum historielag hatt rehabiliteringen av Vølneberg gamle skole som en av toppsakene.

I 1989/90 ble det anskaffet mye utstyr til skolestua. Gammelt kateter, 13 doble- og 1 enkeltpult ble reparert av snekker og etterpå skrappt og malt. Skolestua og inngangspartiet i Vølneberg gamle skole hadde fått preg som før 1923 til den 26. august 1990, da eldre som hadde vært elever der var invitert til å sette seg i skolepulten igjen. Fra nær og fjern kom 16 som hadde vært elever. Den eldste elev var Erland Aasgaard på 92 år. Ellers kom mange for å se hva som til da var kommet ut av fornyelsesarbeidet. En riktig festdag i fint sommervær ble det.

I 1990-årene fortsatte arbeidet med å skaffe utstyr til skolestua og en fullstendig oppussing og møblering av de øvrige rommene i skolehuset.

Den kulturelle skolesekken

I februar 2000 var det første skolebesøket på Vølneberg gamle skole. da 1A fra Sørumsand skole med lærer Kari Tveit Mjønerud kom. I desember samme år var det fordelt på 7 dager besøk av 170 elever fra Sørum skole ledsaget av lærere.

Trygve Sæther og Leif Mathisen tok imot og fortalte om skole for 80 år siden.

I skolestua var det blitt 14 dobbelte og 2 enkelte pulter. vendbar tavle, kateter overført fra Vølneberg skole fra 1923, og fra andre gamle skoler i kommunen var det gitt karter og plansjer i ruller til å feste i taket og trekke ned for undervisningen. Et brukbart mindre orgel var også kommet. Skolestua hadde tidlig fått en stor rundbrennerovn til oppvarming vinterstid.

I det nye årtusen hadde Vølneberg skole mange besøk av foreninger og skoler. 20. mars 2001 hadde Vølnebergkomiteen og historielaget møte med besøk av styrer ved Pedagogisk forskningsinstitutt Knut Tveit, som fortalte om overgangen fra omgangsskole til kretsskoler. Hans konklusjon var at kretsskolene på fast sted betydde stor framgang for skoleverket.

Fra 2005 ble skolebesøkene formalisert slik at alle 4-klassingene ved grunnskolen i Sørum – Fjuk, Haugtun, Sørumsand, Sørum, Vesterskaun og Frogner samt den interkommunale spesialskolen Skåningsrud – møter på Vølneberg en dag hver på forsommeren, totalt fem dager.

At elevene under besøket på Vølneberg også kunne oppleve hvordan våronna ble gjort på hver skole i Sørum og Blaker mens det fortsatt var et lite jordbruk for læreren. Det startet med at Blaker og Sørum historielag på initiativ av Trygve Sæther i 2002 fikk leid et uthus av Vølneberg vel for 25 år. Uthuset ble satt i stand, taket ble reparert, og det ble samlet landbruksredskaper fra jordbruket med hesten som drivkraft.

Det er Kjersti Østanes Eggum som i denne perioden har vært leder av Den kulturelle skolesekken i Sørum. I styret i Blaker og Sørum historielag er det Jorunn Hattrem som er ansvarlig for skoleprosjektene. Til skoledagene på

Vølneberg er det mange som trekkes inn for å ta del i undervisningen av elevene. De to pensjonerte lærerne Harald Aasdalen og Kjell Romsås har skolestua som sitt spesialområde. I første del av skoledagen underviser de i lesning, skriving og historie som i gamle dager. Skrivingen skjer med penn og blekk, noe elevene i dag aldri har prøvd før. Nedfelt står blekkhuset støtt på pulten.

Penneskaffet av tre har ei hylse for feste av pennesplitten av stål. Hvert dypp av spissen av pennesplitten i blekkhuset gir mange ord på papiret. I annen del av skoledagen tas også skolebygningen fra 1923 i bruk til undervisningen, for der har Vølneberg Vevring sine arbeidsstuer. Vevringen har fra 2005 undervist i veving, og har nå i 2008 også tatt opp undervisning i karding og spinning av ull. Undervisere er Helene Dahl, Grete Egner, Haldis Eid, Kristine Goplen, Anne Berit Hammer, Gerd Hovind, Marit Kveseth, Inger Lieung, Marit Lund, Ragnhild Semb, Beret Svarstad, Evelyn Sørbråten, Jofrid Torkildsen. Solveig Tveit, Brit Wølneberg, Gisken Aalling og Anna Aas.

I siste del av den fem-timers skoledagen får elevene være med på en liten våronn på utearealet. Fra historielaget stiller jord- og skogbrukserfame Trygve Sæther og Odd Roar Stenby. Hesten, Stjernetora, som Stenby har med, spennes i skoklen for hardtinnharva. Elevene kan byttes på å holde med i styret på harva når Stenby kjører. På ferdigharvet teig sår Trygve Sæther for hand fra sålaup. Han er da barhodet, så elevene kan se at en såmann for hundre år siden hadde en andektig holdning når såkornet skulle i jorda.

Så kan det ses på kjøretøyer og redskaper som ble brukt i jord- og skogbruk før bilen og traktoren kom hesten til hjelp som trekkraft. Det viser seg at skole på gamlemåten, veving, spinning og jordbruk drevet som for hundre år siden fungerer fint sammen.

Trygve Sæther og Odd Skullerud